

בעזה"ש"ת

סֵפֶר

שִׁכְר וְעוֹנֵשׁ

סֵדֶר בְּרֵאשִׁית

חלק ראשון

בראשית ויחי - פרק א'

פרקים א - יב

בו יבאר נחיצות למוד עניני שכר ועונש, שישים אל לבו מהענשים הגדולים אשר מענישים את האדם בעולם הזה ובעולם העליון על כל עברה ועברה, וכמה שעות מימי חייו הלכו לבטלה, ואין יכולים לשער מה שנפש הרשע תסבל בעולם הבא. וידע האדם כמה הפסיד תענוגי הגן עדן ועולמות הנצח, ויתבונן אז בשכלו הזה כי יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מפל חיי העולם הבא, והשכר הגדול אשר משלמים לאדם בזה ובבא על כל מצוה ומצוה ועל כל דבור ודבור של תורה, וברגע קטן יכול להפך הפל לטובה להיות מבני עליה, לזכות ל"עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו". ובלמוד הזהר תמידים בסדרם יטהר נשמתו ויזכה למעלות עליונות כידוע מדברי האריז"ל.

יצא לאור בפעם הראשונה שנת תשס"א 5000 עותקים, ובפעם

שנייה 250.000, וכעת יוצא לאור מחדש שנת תשע"א

הוצאת:

שע"י "חברה מזכי הרבים העולמי" מפעל עולמי להצלת הדת

מיסודו של הגה"צ רבי שלום יהודה גראס
כ"ק מרן אדמו"ר מהאלמין שליט"א

MIFAL HAZOHAR HOILUMI
C/O CHEVREH MAZAKEI HARABIM HOILUMI
Under The Supervision Of Rabbi Sholom Yehuda Gross
The Head Of The Rabbinical Court Of Holmin

לקנות הספרים במחיר מוטבסד:
אצל חנות הספרים של ר' פנחס ראובן הי"ו
ברחוב השומר 74 בני ברק

או אצל "מפעל הזוהר העולמי"
רחוב נחל לביש 24/8 רמת בית שמש ארץ ישראל
טל: 054-843-6784 / פקס: 02-995-1300

Cong. Of Holmin, Nachal Lachish 24/8
Ramat Beth Shemesh 99093, Israel
Tel: 054-843-6784 / fax: 02-995-1300
hazohar.com@gmail.com

מזוהר גדולה לזכות את הרבים
ולפרסם ספרי הזוהר היומי

בתי נבסיות. בתי מדרשות. בטמחות. לכל החברים ויודים.
ולכל אחד ואחד מישראל, לקרב האנולה שלימה בב"א
וכל המזכה את חרבים זוכה לבנים צדיקים
ולכל ההבטחות הרשב"י זע"א

"דע שהלומדים זזה"ק בחול שעה אחת, מקבלים שכר כמו שנה שלימה.
בשמחה, כמו אלף שנה, ובצער, כמו מאה אלף שנה. בשבת, כמו אלף שנה
תורה, בשמחה, כמו מליון שנה, ובצער, כמו מאה מליון שנה תורה". (פסא
מלך, הרי"ח הטוב, אוהרות צדיקים, אבדר"ט).

אמונה בשכר ועניש

בראשית פאן רמוז גמול. צריך לידע האדם ולתקע אמונה שלמה בלבנו,
שהקדוש ברוך הוא מעניש את הרשעים, ומשלים שכר טוב לצדיקים, וזה
רמוז פאן ביום ראשון במה שכתבנו לעיל, דאמר רבי אבהו, "והארץ היתה
תהו", אלה מעשיהם של רשעים, ויאמר אלהים יהי אור", אלה מעשיהם
של צדיקים (בראשית רבה ב). וכאן רמוז נמי עניש ושכר דבאמרו "תהו" אלה
מעשיהם של רשעים, מה נאמר שם "והשף על פני תהום", זהו ענישם של
רשעים. "ורשעים בחשף ידמו" (שמואל א, ב ט). והצדיקים מה נאמר בהם
"יהי אור", דמנוחתם תהיה כבוד, ואורה ושמחה. ובעל תשובה צריך לידע
באמונה שלמה, שייש עניש ושכר, ובזה יבוא לסור מדרך רע ויעשה טוב.
(גניי הפלף עמוד סד; אוצרות התורה לאביר יעקב ז"ע)

הרשות נתונה לכל מי שברצונו להדפיס קטעים מספר זה או כל הספר בכל לשון
שהוא בכל מדינה ומדינה, כדי להרבות תורה ויראת שמים בעולם ולעורר לבות
אחינו בני ישראל לתשובה שלימה.

ספר שְׂכַר וְעוֹנֶשׁ

המבאר עניני שְׂכַר וְעוֹנֶשׁ, שהוא אחד מהיסודות הגדולים בקדושת ישראל וטהרתו (חפץ חיים "צפית לישועה")

בו יבארו עניני יראת שמים והתעוררות, ותקוני התשובה ומצות התוכחה וכן גודל הפגם המגיע לנפש וגוף האדם מחמת אי ידיעת עניני יראת שמים ויראת הענש, ומבאר הגר"א במשלי (י"ב, י"ד), גודל הזכות שיש למזכה הרבים ומוכיח את חברו, ואם שמע, מקבל שכר על כל מה שיעשה לדורות, וגם אם לא שמע, אז מקבל כל חלקו הטוב, וזה שלא שמע לוקח ממנו את חלק הגיהנום שלו. (וכו כתב ה"אוהב ישראל" בפרשת קרח, עין שם, ומקורו בספר שער הגלגולים הקדמה כ' דף כ' עמוד א' ד"ה והנה לספה זו). ובזהר (פרשת תרומה קכ"ט ע"א) אמרו, שצריך האדם למרדף בתר חייביא ולמזפה להו כמאן דרדיף בתר חפיו, עכ"ל.

כל זה מלקט מדברי חז"ל בש"ס בבלי ירושלמי ומדרשים, זהר הקדוש ותקונים [על פי פרוש הסלם] וספרי הראשונים, ומספרי מוסר מגדולי האחרונים זי"ע, ודבריהם הקדושים חוצבים מלהבות אש, מלהיבים נפש האדם לעבודת הבורא. דברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלים בהם ואפילו הלומדים והיראים, מחמת חסרון ידיעה. ועל ידי ספר זה יהיה יד הכל ממשמשין בהו ויזכרו ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים.

והוא אוצר נפלא אשר בו ימצאו רבנים, מגידי שיעור וראשי ישיבות, מלמדים ומחנכים וכל איש ישראל, את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו.

והלומד בספר זה בלתי ספק יקבל תועלת גדולה ונפלאה והתעוררות עליונה להתאמץ ולהתחזק לקיים מצות הבורא יתברך שמו.

הספר שבר ועונש נחלק לפרקים לפי סדר פרשיות התורה לכל השנה, כדי שיוכלו ללמוד הספר הזה מדי שבוע בשבוע, לכל שבוע פרק אחד.

הדפסנו אותו בל סדר בחלק אחד בדי שבל אחד יוכל להחזיקו בנים הטלית או התפילין שלו, וכך יוכל להשלים חוקו מיד אחר התפלה מדי יום ביומו

לוח הפרקים לפי סדר הפרשיות של חלק ראשון
= סדר בראשית =

7.	ויצא..... פרק ז'
8.	וישלח..... פרק ח'
9.	וישב..... פרק ט'
10.	מקץ..... פרק י'
11.	ויגש..... פרק י"א
12.	ויחי..... פרק י"ב

1.	בראשית.. פרק א'
2.	נח..... פרק ב'
3.	לך-לך..... פרק ג'
4.	וירא..... פרק ד'
5.	חיי-שרה.. פרק ה'
6.	תולדות..... פרק ו'

הקדמה

השיר והשבח לחי העולמים, שהגיענו לעת הזאת, להגיש לציבור שוהרי ואודחי תורה, אוצר בלום מלא כל טוב, מאות מאמרי הז"ל וספרי קודש שנלקטו ליקוטי בתר ליקוטי, דיבורים קדושים ונפלאים, התעוררות בענין שכר ועונש ועניני יראת שמים שאין איש שם על לב לעבדה ולשמרה, והעלינו את המאמרים האלו על ספר למען יעמדו ימים רבים, ולמען יאירו לדורות הבאים את אורחותיהם.

ובאמת גם מי שהוא תלמיד חכם ולמדן גדול ומתמיד בלימודו, מכל מקום לא נמצא בו שיהיה לו יראת ואהבת השם כראוי באמת, ושיהיה דבוק באמת בהשם יתברך ובעבודתו, או שיתקן אפילו מדה אחת בשלימות על פי התורה.

וכמה פעמים רואים למדן שעוסק בתורה יומם ולילה ומתמיד בה בתשוקה רבה, והולך מחיל אל חיל מתורה לתפלה ומתפלה לתורה בהתלהבות, ומכל מקום לא זכה להארת התורה והעבודה האמיתית, כי לפעמים מרוב למדנותו של התלמיד חכם קל בעיניו לכטל אנשים אחרים ואינו משים אל לבו עיקר העבודה שהוא ענה ויראת ה', ולכאורה מאין בא לו זאת, הלא הוא למדן ועובד ה', ונראה שחפצו לקיים את התורה, והרי ודאי למד ויודע עונש וגנות כל עושה אלה. אך התשובה על זה הוא משום שמסתפק בדיעתו וזכרונו על דברים אלו רק בכלל הלימוד, ואינו עוסק בפרטיות להזכיר עצמו תמיד ולעורר נפשו ונשמתו בספרי מוסר, ולהתבונן על יראת שמים האמיתית ועל תיקון המדות.

לכן אף שלמד תורה הרבה עם כל זה לא נחקקו הדברים בלבו לזכור וליוהר בהם תמיד. ולכן נתפשטה הגאווה ונתמעט האמת, כי כל אשר יתמיד האדם בפשט ופלפול התורה, בלי התעסקות בעבודות של יראת שמים ותיקון המדות, ודאי יש בו גאווה ומדות פחותות יותר משאר אדם, כי מרוב לימודו לבו מתנשא עליו, ועל ידי זה בא לידי קלקול יותר מלתיקון.

ומשנה שלימה שנינו (אבות פרק ו') רבי מאיר אומר, כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה וכו', אהב את המקום, אהב את הבריות וכו', ומלבשתו ענוה ויראה, ומכשרתו להיות צדיק חסד ישר ונאמן, ומרחקו מן החטא ומקרבתו לידי זכות וכו', והוה צנוע וארך רוח ומוחל על עלבונו.

רואים מזה שלימוד התורה כשהיא לשמה מביאה את האדם לידי אהבת ויראת השם יתברך ולכל מעלות ומדות טובות, אבל הרי צריך להיות לשמה. ובכלל לימוד התורה לשמה הוא שיביא הלימוד לידי מעשה בעניני המדות והמעשים על ידי עבודות הפרטיות, ואז גם הלימוד בעצמו מזכך את האדם ומקדשו ומסייעו הרבה לתקן המדות. אבל אם עוסק בלימוד גרידא בלי עבודה פרטית על יראת שמים ותיקון המדות, לא יבוא למעלות אלו, ואף אם יתעורר לפעמים ליראת שמים ותיקון המדות, אחר כך יתקרר מזה וישכח מכל אלה. ולכן צריך תמיד התעוררות חדש ליראה ולאהבה את השם יתברך ולתקן המדות, שהוא יסוד כל עבודת האדם בעולם הזה.

וידוע מה שאמר רבן של ישראל החתם סופר זכותו יגן עלינו, שכאשר נזדמן לו יום אחד שאינו עוסק בספרי מוסר, הוא מתקרר מעבודת השם יתברך. וכן ידוע מהגאון הקדוש רבי הלל מקאלאמי זצ"ל שאמר על עצמו: "השבט מוסר עשה אותי ליהודי". הוא היה אומר, מי שאינו עוסק בספרי מוסר אינו יכול להיות יהודי.

וידוע שהצדיק הקדוש רבי ר' אלימלך מליזענסק בעל נועם אלימלך זי"ע היה שגור בפיו הספר הקדוש קב הישר ולמד וחזר עליו עד ק"ב פעמים כמנין שם הספר ופרקיו.

וכן האדמו"ר הגה"ק השר - שלום מבעלזא זי"ע סיפר על עצמו שלמד את הספר הקדוש "קב הישר" ק"ב פעמים (-כמנין ק"ב), והעיד כי היראת-שמים שלו שאב מדברי כיבושין של ספר-קדוש זה.

וכן הגה"ק רבי חיים פלאג'י זצוק"ל כותב: יצוה כל אחד לבניו ללמוד בספר קב הישר ועוד.

גם הוא בעצמו גמר הספר בשיעורו בספרי מוסר כמותאי שכת.

וכן הגה"ק בעל החיד"א זצוק"ל מזכיר רבות בספריו את דברי המחבר, ממליץ עליו כספר מעורר ליראת-ה', והיה מצוי על שולחנו בעתות רצון.

ובספר פתגמין קדישין הביא בשם הרב הקדוש רבי אהרן מזיטומיר זצ"ל בעל מחבר ספר תולדות אהרן, שאמר בזה הלשון: ועיקר שלא ישכח אפילו רגע אחת מעבודת השם יתברך, ויעשה לעצמו סימנים בביתו שיזכיר לו יראת השם כל אחד ואחד לפי שכלו, וכן שיזכור להנצל מגאווה וזכעם ושקר ושאר עבירות ולא יסמוך על עצמו, עיין שם.

וגלל בן לקחנו על שכמנו לסדר ספר זה על ענייני שכר ועונש וגלגולי נשמות והשארת הנפש, ועובדות הקשורים בעולם של הרוח והנשמה, התגלות הנשמות בעולם הזה, הגלגולים, היי הנצח בעולם שכולו טוב, הקשר ותיקון הנשמות בעולם הזה, ענייני יראת שמים, והכל למטרה אחת - לחזק את האמונה בבורא העולם יתברך ויתעלה.

וידוע מכתב ההתעוררות מכתבי הגאון הצדיק המפורסם רבי שלמה בלאך זצ"ל, שהיה תלמיד החפץ חיים זצ"ל, שכתב בשם הגר"א ז"ע (וכן כתב הגר"א בעצמו במכתבו הידוע שכתב לזוגתו ולמשפחתו מארץ ישראל), וזה לשונו:

במדרש רבה (בראשית פ"ב) ד' תשוקות הן וכו', ואמר הגר"א זצוק"ל יש עוד תשוקה אשר אין בכח איש לצייר ולשער הַזְקָה וְהַגְדָּלָה בעת שמוליכין את האדם מביתו לקברו ואז תפקחנה כל הושי ורואה מה שלא יכול לראות בימי חייתו, ומראין לו ענשי הגיהנם ותענוגי הגן עדן, ורואה איך כילה ימיו בהבל, וכל כספו וזהבו אשר עמל עליהם הם לצנינים ולחוחים בעיניו, כי בעבורם קנה לנפשו ענשי הגיהנם, וגם הפסיד תענוגי הגן עדן, ויתבונן אז בשכלו הזך כמה תענוגי גן עדן הפסיד בעולם הזה, כי יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, וכמה שעות היה בכל ימי חייו אשר הלכו בכמלה, אשר כל שעה ושעה היה יכול להרויח גן עדן בתענוגים נפלאים אשר עיין לא ראתה, ומחמת גודל התשוקה אשר הוא רוצה להתעדן שם והוא אינו יכול להכנס שם מחמת שהוא מלוכלך בצואת עונותיו, הוא מרוצה להעניש בגיהנם בענשים קשים ומרים רק שיבוא

אחר כך לתענוגי הגן עדן, ואין בכח אדם לצייר גודל שבירת לבו וזרמתו, ואם יהיה לאדם בעולם הזה אחד מאלף אלפים חלק מהצער שיש לו שם בעולם הבא, היה מוכרח למות מחמת שלא היה יכול לסבול גודל הצער, רק בעולם הבא נותן לו הקדוש ברוך הוא כח שיוכל לסבול זה הצער, ואז גודל תשוקתו שיתן לו רשות לחזור לביתו ולעסוק בתורה ועבודה כל ימי חייו, וממרט שערות ראשו וקורע את בשרו ואומר אוי לי איך החלפתי עולם בתענוגים נצחיים על עולם חושך, והצער הזה קשה לו מכל יסורי גיהנם, עד כאן לשונו.

טעם למה פתח הרמ"א ז"ל חיבורו על שולחן ערוך, בעניני יראת שמים ובענין קיום שויתי ה' לנגד תמיד.

ורבינו הרמ"א זצ"ל פתח הגהותיו על השלחן ערוך (רמ"א שולחן ערוך אורח חיים סימן א' סעיף א'), בשם המורה נבוכים (ח"ג פרק כ"ב), בזה הלשון:

שויתי ה' לנגדי תמיד* , הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלקים, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו

* א. עיין בראשית חכמה שער האהבה (סוף פרק א'), ובשער הקדושה שם (פרק י').

ב. ועיין בספר הקדוש תולדות יעקב יוסף פרשת וירא בשם הרב הקדוש רבי נחמן קאסאווער זצ"ל שהוכיח לבני אדם שאינם מקיימין שויתי ה' וכו', גם בעסקיו בסחורה ומשא ומתן, וכי תימא איך אפשר זה, והא בהיותו בבית הכנסת ומתפלל אפשר לו לחשוב בכל מיני סחורה ומשא ומתן, הוא הדין איפכא נמי אפשר עד כאן.

ג. ובתהלים תפלה למשה (תהלים י"ז) כתב דהגם שנודע שבהנמא דכסופא מתבייש למחמי אפיך כמבואר בזוהר הקדוש, אמנם מי שמקיים בו שויתי ה' לנגדי תמיד אז גם בעת קיבול שכרו זוכה ורואה אפיך באפיך מדה כנגד מדה, עיין שם.

ד. הבעל שם טוב זצ"ל פירש הפסוק אשרי אדם לא יחשוב ה' לו עון, היינו שאם רגע אחד אינו חושב כי שם ה' לנגדו, אז נחשב אצלו זה לעון מחמת שהורגל לקיים שויתי ה' לנגדי תמיד.

בביתו, כשיכתו ותנועתו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ולא דיבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו, כדיבורו במושב המלך, כל שכן כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקדוש ברוך הוא אשר מלוא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו, כמו שנאמר אם יסתר איש

ה. בשערי תשובה (סוף סימן תרצ"ז) הביא בשם הברכי יוסף שהרמ"א ז"ל בחכמה יסד חתימה מעין פתיחה, שני תמידין כסדרן, הוא פתח בראש הגהותיו שויתי ה' לנגדי תמיד, וחתם וטוב לב משתה תמיד, עיין שם.

ו. ובראשית חכמה שער האהבה פרק י' כתב דבר נפלא על זה, דהחושב בשם הוי" ב"ה בגדולתו יבא לו שמחה על ידי זה. והביא ראיה לזה ממה שאמר הכתוב שויתי ה' לנגדי תמיד, ואחר כך כתיב לכן שמח לבי וגוי' עד כאן דבריו.

ז. ושם בשער הענוה פרק ו' כתב, כי מי שחשוב בהקדוש ברוך הוא דרך עראי אין יראתו קנויה בלבו.

ורבינו יונה ז"ל כתב שהשוכח את הקדוש ברוך הוא עובר בלא תעשה כל רגע, כמו שנאמר השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך. גם כתבו שמצות עשה מן התורה שיהיה האדם דבוק תמיד במחשבתו בהקדוש ברוך הוא, וכמו שכתוב ולדבקה בו. וכן כתב בייטב פנים לשלש עשרה מדות אות א' כתב: כי השוכח את ה' רגע אחד עובר בלא תעשה.

ח. ועיין בספר החינוך בהקדמה וברמב"ן על התורה על פסוק את ה' אלקיך תירא וכו' ובו תדבק, ועיין בחרדים ובחיי אדם כלל א', שמצות עשה מן התורה לזכור את ה' תמיד, על דרך שויתי ה' לנגדי תמיד, וכמו שכתוב וזכרת את ה' אלקיך וגוי', כמו שכתב בספר המצוות ובסמ"ג עשין ד' ובחינוך סימן תל"ד, שהמצות עשה של את ה' אלקיך תירא נוהגת בכל כעת ובכל רגע ובכל מקום.

ט. בספר בארת המים פרשת ואתחנן על הפסוק לא יהיה בך אל זר, כתב בשם הרב הקדוש רבי צבי הירש מרימנוב זצ"ל, הפסוק ירמוז לנו בזה לקיים שויתי ה' לנגדי תמיד, ובאם לאו נקרא זר ונכרי עמך, כמו הבא רק לימים רחוקים ועתים ידועים, עד כאן.

במסותרים ואני לא אראנו נאום ה', מיד יגיע אליו היראה* וההכנעה בפרח השם יתברך ובשתו ממנו תמיד.

(* ועיין בספר הקדוש עבודת ישראל במתניתין דאבות, וכל שחכמתו מרובה ממעשיו, שכתב וזה לשונו: **יש כמה פתאים בעולם שאין משגיחים את בניהם ביראת ה' ועבודתו בימי הבחורות ומניחים לבניהם לעשות כל הרעות שבעולם**, ועיקר מגמתם הוא רק בענין לימודם שיהיו למדנים ואומרים שלעת זקנתם ועמדם על דעתם יחזיקו אז ביראת ה' ועבודתו, והם עניי הדעת חסרי לב כי מה תועלת יבא להם בלימודם כי אף אם יזקינו ישגו באולתם ובעונם רחמנא ליצלן, עד כאן לשונו.

ובספר נוצר חסד מהגאון הקדוש מקאמאראנא זצ"ל (פרק ג') על המשנה כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו כתב וזה לשונו: תמיד מנעוריו בהיותו ילד יקדים יראת חטאו לפי השגחתו לחכמתו דלא הוה כמו איזה שוטים שאין מחנכין את הילד ביראה ואומרים שזה יהיה לו זמן בעת שיתגדל אז יתפלל ויענה אמן, אלא מחנכין הילד עיקר ביראה שיטול ידיו תיכף בעת נייעור משנתו ויאמר עמו ברכות ושבחים לפי שניו ויטול ידיו לאכילה ויברך כל הברכות במתון ויענה אמן, ואחר כך מחנכין אותו שיתפלל מלה במלה ויחנכו בד"א כו', ואז בודאי חכמתו ששיג הן מקרא או משנה או גמרא ופוסקים יתקיים בידו, אבל אם מקדים חכמתו כדרך איזה שוטים שואמרים יהיה יכול ללמוד ויהיה חכם ודברים אלו של יראה יהיה לו עוד זמן כשיתגדל, אז זה וזה לא מתקיים בידו וכו', עד כאן לשונו.

ואמרו חז"ל בפרק חלק (סנהדרין דף ק"י ע"ב) תנא משום רבי מאיר, בשעה שיאמר אמן שנאמר (ישעיה כ"ו) פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים, אל תקרי שומר אמונים אלא שאומר אמן, מאי אמן, אמר רבי חנינא א-ל מלך נאמן. וברש"י שם ד"ה מאי אמן, כתב וזה לשונו" כשעונין על ברכה וברכה אמן, האיך משמע **קבלת יראת שמים**. ושם ברש"י ד"ה א-ל מלך נאמן, כתב וזה לשונו: בנוטריקון **שמאמין עליו הקדוש ברוך הוא**.

ובקיצור שלחן ערוך סימן קס"ה כתב, ידקדק לבחור מלמד שהוא ירא שמים למען ירגיל את התינוק מנעוריו ביראת שמים.

וכתב שם הבאר היטב (סעיף קטן ג') בשם האר"י ז"ל: שויתי ה', שצייד שם הוי' תמיד נגד עיניו כזה יהו"ה, וזהו סוד שויתי ה' לנגדי תמיד, וזה תועלת גדול לענין היראה, עד כאן לשונו.

ובמשנה ברורה (שולחן ערוך סימן ח', סעיף קטן ז') כתב בזה הלשון: ונכון שיכסה ראשו במלית, שכיסוי זה מכניע לב האדם ומביאו לידי יראת שמים, עד כאן.

ובספר הקדוש פרי עין חיים (שער רוח הקודש, דף נ"ז ע"א) כתב: טוב לאדם שצייד אותיות שם הוי' תמיד בציוורם לנגד עיניו, ודבר זה גורם להביא בלב האדם יראתו יתברך וגם לזכך הנפש, וזה שאמר דוד המלך לה' שויתי ה' לנגדי תמיד כי מימיני בל אמוט.

יתן ה' שימצא ספר זה חן ושכל טוב בעיני ציבור היראים את דבר ה' שאליו הספר מופנה בעיקר, ושכשכילו כל מאמץ כדאי ומשתלם, ויאירו דברי הספר את עיניהם של ישראל בכל מקום שהם לדבוק וליכך בדרכי הצדיקים המוכאים בהספר לזכות וליאור באור פני מלך חיים, וזכותם של הצדיקים הנ"ל יגיעו עלינו ועל כל בני ביתנו, להשלים משאלין דלכאי ולכא דכל עם ישראל לטב ולחיין ולשלם אמן כן די רצון.

חיבור הנוכחי ממרתה להקל מעול הציבור לדפדף בספרי הפוסקים לידע דינים היותר נחוצים ורגילים בנושאי שכר ועונש, ועניני יראת שמים, אשר בלעדן אי אפשר לקיים מצות אפילו כיהודי פשוט, כאשר עיני כל תחנה משרים.

יהי רצון שיערה ה' עלינו רוח טהרה ונזכה לטורד לכבנו לעבוד ליוצרנו בכל כוחנו ובכל נפשנו ובכל מאודנו עד שישלח לנו משיחנו ויקבץ נדחנו במהרה בימינו אמן.

וזאת למודעי שהספר הזה מותר ומצוה לכל אחד להדפיס כמה שרוצה באיזה לשון שרוצה, וכל המזכה את הרבים זכותו עומדת לעד וזוכה לבנים צדיקים.

וטרם אכלה לדבר הנני קובע ברכה לכבוד ידידי הרבני הנגיד המופלא האברך כמדרשו מו"מ בתורה ויראת שמים ומוכתר במדות טובות וישרות

וכו' מזהר"ר... נ"י אשר נתן יד מסייעת עידוד ואימוץ להוצאת הספר הזה, יהי שכרו כפול ומבורך בכל מילי דמיטב ומן שמיא ישפע לו ולכל משפחתו שפע ברכה והצלחה וכן לבניהם, יפרחו ויגדלו בנחת ובשלוה, ועוד יזכו לעוד, דשנים ורעננים יהיו, אמן.

זו תורה וזו שכרה, אלקי אברהם בעזרו, כי מתוך שמחת הלב זכה להוציא לאור הספר הקדוש הזה שרכים מחכים לו, צדקת תמים תישר דרכו, זכותם של התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי והאר"י הקדוש וכל בעלי המחברים הקדושים המובאים בספר הזה זי"ע, וזכות כל הלומדים שיעיינו בספר הזה (ובכרכים הכאים בעזרת השם יתברך על הסדרים שמות ויקרא כמדבר דברים) ושיכו בתשובה שלימה, יגונו עליו ועל כל משפחתו להמשיך פעליו בקודש, ובשבתו כבית ה' כל הימים, מתוך ברכת ככל מכל כל, ולשבוע נחת עולמים מיוצאי חלציו, ואך טוב וחסד ישכון באהלו, עד כי יבוא שילה בב"א.

ויהי נועם ה' עליהם להתברך בכל מילי דמיטב, ובשיבה טובה, אתה ה' לעולם תשמרם, ברכם שמרם מזהרם, ובגודל כוח זכות הרבים שזוכים על ידי זה לבנים צדיקים תלוי בו, שיוכו לראות מיוצאי חלציהם רב תענוג ונחת דקדושה, עד אשר נזכה בקרוב לשמוע קול מבשר ואומר בביאת גואל צדק בב"א.

יום ג' לסדר "ולעבדו בכל לבבכם"
שנת "שתבנה בית מקדשנו ותפארתנו" לפ"ק

המוציא לאור

בעזרת השם יתברך

פרק א'

• בראשית •

בפרק הזה יבואר:

גודל ענין הלימוד של עניני שכר ועונש, העונשים הגדולים אשר מענישים את האדם בעולם הזה ובעולם העליון על כל עבירה ועבירה, ואין אדם יכול לשער מה שנפש הרשע תסבול בעולם הבא, כמו שכתב הרמב"ן (בשער הגמול) שאם יהיה לאדם יסורים בחייו כיסורים של איוב, אינו כטיפה מן הים נגד צער יום המיתה, וכל יום המיתה אינו כטיפה מן הים נגד יסורי עולם הבא, (עיין שם). השכר והעונש היא אחת מהיסודות הגדולות בקדושת ישראל וטהרתן.

תוכן הענינים

של פרק א'

- א. בו יבואר ענינים של יראת שמים והתעוררות לבאר גודל הפגם המגיע לנפש וגוף האדם הנכשל באי ידיעת עניני יראת שמים ויראת העונש חס ושלום, ואופן ותיקוני התשובה על זה, והתועלת בזה ובכא למי שנוהר ונשמר בהם.ה
- ב. אי אפשר לקיים מצות ואהבת לרעך כמוך אם לא מודיע לחבירו ענין שכר ועונש.ה
- ג. גודל השכר למי שמעורר אחרים ליראת שמים.ו
- ד. החיוב להדריך את בניו לתורה ויראת שמים.ו
- ה. לאחר מאה ועשרים שנה שואלים לאדם, מדוע לא הוכיח את קרוביו, ובשבילם יענש.ז
- ו. על ידי לימוד עניני שכר ועונש יכניע החומר.ז
- ז. שמואל השקול כמשה ואהרן, גם כן פחד מיום המיתה.ח
- ח. לא ימוש מעיניך יום המיתה ויום הקבר ויום הדין.ח
- ט. עונש הגיהנם חמור יותר ממה שהאדם חושב.ח

- י. גילוי גדול שנשמה אחת גילתה להרב הקדוש בעל ראשית חכמה..... י
- יא. מצוה יראה היא מצוה תמידית בכל רגע..... יא
- יב. על ידי מצות יראה ישמר מכל דבר רע..... יא
- יג. עיקר התחלת העבודה היא היראה..... יב
- יד. יראת העונש היא השער שבה יכנס לעבודת ה'..... יד
- טו. על ידי יראת העונש יזכה לעבוד את ה' מאהבה..... טו
- טז. מה שגילה הבעל שם טוב וזכר צדיק לכרכה בחלום..... טז
- יז. יראת העונש או יראה פנימית..... טז
- יח. לומר בכל יום פסוקים המעוררים ליראת שמים..... יז
- יט. אי אפשר ליכנס ליראה הפנימית בלתי יראת העונש מקודם..... יח
- כ. מעשה נורא מגודל פחדו של הרש"ש מיראת העונש, ועד כמה מסר נפשו להנצל מזה..... יח
- כא. תכלית הבריאה היה בשביל היראה..... כ

פרק א'

יבואר בו ענינים של יראת שמים והתעוררות לבאר גודל הפגם המגיע לנפש וגוף האדם הנכשל באי ידיעת עניני יראת שמים ויראת העונש חס ושלום, ואופן ותיקוני התשובה על זה, והתועלת בזה ובבא למי שנזהר ונשמר בהם.

אי אפשר לקיים מצות ואהבת לרעך כמוך אם לא מודיע לחבירו ענין שכר ועונש

כתב בספר הקדוש קב הישר (פרק ה') וזה לשונו: ואהבת לרעך כמוך (דברים ו, ה), אמרו רבותינו זכרונם לברכה (תורת כהנים, פרשת קדושים, ד') זה הוא הפסוק, שהוא כלל גדול שבתורה. ואין לך אהבה יותר, כשרואה האדם דבר מגונה באחיו ישראל, שעושה איזה חטא ועוון, שצריך להוכיחו^א על זה, כי נשמתן של ישראל הן קשורין ודבוקין זה בזה. אבל הכלל הוא, שצריך האדם מי שהוא יודע ההרפתקאות והסיבות והעונשים^ב שבאים לנשמת האדם אחר יציאת הנשמה מהגוף, צריך להודיע לחבירו^ג, אולי על ידו יזכה חבירו גם כן ויעזוב דרכו הרשעה "ושב ורפא לו" (ישעיה ו, י).

(א) ואין לך אהבה יותר... שצריך להוכיחו על זה. ובוזה מתבאר בטוב טעם דבריהם ז"ל, שואהבת לרעך כמוך הוא כלל גדול בתורה, כי האהבה הגדולה ביותר לחבירו הוא להוכיחו כשרואה בו איזה חטא, ולקרבו לעבודת ה' לקיים המצוות שבתורה.

(ב) והסיבות והעונשים שבאים לנשמת האדם אחר יציאת הנשמה מהגוף, אם לא השלימה ותיקנה בעולם כראוי וכנכון. (יסוד יוסף, מאורי האש).

(ג) אבל הכלל הוא... צריך להודיע לחבירו. כלומר, שלא יסתפק להוכיחו סתם, שאינו נוהג עצמו כשורה, אלא יודיע לו גם

גודל השכר למי שמעורר אחרים ליראת שמים

כתיב (דברים ד, י) אשר ילמדון ליראה אותי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדון, ופירש רש"י ילמדון - ילפון לעצמם, ילמדון, יאלפון לאחרים.

וכתב בספר מעלת המדות (שער יראת שמים) וזה לשונו: ראוי לכל ירא שמים שלא יירא מן האנשים להוכיחם אם יראה אותם שנוהגים שלא כשורה, כי דבר זה נגד יראת שמים, כמו שאמר חכם אחד (מבחר הפנינים א, ה): ראוי למחזיק בחכמה ובצדק שלא יירא מבני אדם. ואמר חכם אחר (שם א, ו): הצדיקים אינם יראים כי אם האלקים לבדו, אך לירא מפני חכמים ותלמידיהם מפני מעלת התורה, דבר זה ראוי והגון, וחייב אדם לכבדם ולירא מפניהם, שכך אמרו חכמינו זכרונם לברכה (פסחים דף כ"ב ע"ב) את ה' אלקיך תירא, לרבות תלמידי חכמים.

החיוב להדריך את בניו לתורה ויראת שמים

ובספר מרפא לשון (להגאון רבי רפאל מהאמבורג זצ"ל, עמוד רס"ח) כתב שכל איש מישראל מחויב להדריך את בניו לתורה וליראת ה', שיהיה יראת ה' קודמת לחכמתו, בפרט בימים הקדושים האלה שלא יעכבו אותו מלעשות תשובה, כמו שהבאתי לעיל בשם הרמב"ם, שהוא אחד מן הדברים המעכבין את התשובה, ולכן יוכיח את בניו ואת ביתו שישבו מדרכם הרעה אשר דרכו בה כל השנה, עכ"ל.

כן העונש על החטא שהוא נכשל בו, כי אולי על ידי זה יעזוב דרכו הרשעה ויזהר ביותר מלהכשל בם עוד. (מאורי האש, לפי ביאור אשכנז).

לאחר מאה ועשרים שנה שואלים לאדם, מדוע לא הוכיח את קרוביו, ובשבילם יענש.

ואמר מרן החפץ חיים זצ"ל (מובא בספר שיחות החפץ חיים, ס"ק ע"ו) בזה הלשון: כל אחד צריך לחזק ולהוכיח את קרוביו ומיודעיו אם הם רפין בקיום המצוות, וכן מי שיש לו קרובים באמריקא הרפים בקיום המצוות, צריך לכתוב לו זאת: אחי, לא לעולם אחיה, ולאחר מאה שנים כשאגיע לעולם העליון בודאי ישאלוני מדוע לא הוכחתי את קרובי, ואקבל עונש בשבילך. לפיכך אני מזהיר אותך, עכ"ל.

ובאגרת המוסר להגאון רבי ישראל מסאלאנט זצ"ל, כתב בזה הלשון: לזאת ישים האדם אל לבו לזכות את הרבים לעוררם להתבוננות היראה והמוסר, כי עיני האדם פקוחות על אחרים לדעת ולהכיר חסרונותיהם וכי נצרכים המה למוסר למרבה, כן יחזיק בכל עוז בלימוד המוסר למען ישוטטו בו רבים ותרבה יראת ה', וזכות הרבים תהיה תלויה בו, וממילא לאט לאט לימוד המוסר ידריכהו בנתיב הצדק, והיא רפואה גשמית וגם רוחנית, כמאמר חכמינו זכרונם לברכה כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו.

על ידי לימוד עניני שכר ועונש יכניע החומר

כתב רבינו הקדוש רבי חיים ויטאל זי"ע בספרו שער הקדושה אשר צריך כל אדם להתבונן ביראת העונש, וסגולה לזה ללמוד אלו הענינים המדברים מעונשים הגדולים אשר מענישים בעולם העליון, אשר אין קץ וגבול ליסורים הללו, למען לידע כי אית דין ודיין ואין העולם הפקר חס ושלוש, וכן הזהירו אותנו בזה רבותינו תלמידי הבעש"ט הק' זי"ע בספריהם, ועל ידי ידיעת הפרטים של שכר ועונש יוכל להכניע החומר, כמאמר רז"ל (ברכות דף ה' ע"א) אם נצחו מוטב

ואם לאו יזכור לו יום המיתה, והוא סגולה גם כן להכנעת כל התאוות וכל המידות רעות.

שמואל השקול כמשה ואהרן, גם כן פחד מיום המיתה

בשער הקדושה להרב הקדוש רבי חיים וויטאל (חלק א' שער ו' ד"ה ועתה נתקן תרופה כוללת וכו') כתב:

ישים יראת ה' על פניו, לא תמוש מנגד עיניו יראת יום המיתה והכנסת הקבר עד ירקב תרווד רקב אחד, בהפך בשרו למאכל תולעים, ודין חבוט הקבר, ודינה של גיהנם, ויום הדין הגדול לכל באי העולם, כי אפילו שמואל השקול כמשה ואהרן (ראה מדב"ר פי"ח, ח. תנחומא קרח ה'). זהר בראשית דף כ"א ע"ב. ועוד. וראה ברכות דף ל"א ע"ב. ר"ה דף כ"ה ריש ע"ב). נתיירא ממנו (ראה ויקי"ר (פכ"ו, ז) שה"י שמואל סבור שהוא יום הדין ונתיירא כו'). (ועד"ז בתנחומא אמור ב'). עד כאן לשונו.

לא ימוש מעיניך יום המיתה ויום הקבר ויום הדין

עוד שם (בחלק ב' שער ב'), וזה לשונו: לעולם אל יליזו מעיניך יום המיתה ויום הקבר ויום הדין הגדול, כאלו אתה רואה אותן, וכאלו אתה עומד בו, וכאלו אתה נכנס לדין, הרי שלא יעלה על לבך דברי הרהורים של חטא שכל איבריך מעידין בך, ועל כרחך אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא (אבות סוף פרק ד'), עד כאן לשונו.

עונש הגיהנם חמור יותר ממה שהאדם חושב

והא לך לשונו הקדוש של בעל פלא יועץ (אות ו'): יראה לאו מילתא זוטרתיה היא, כי בה תלוי השמירה מכל דבר רע.

וידוע דאית יראה¹ ואית יראה: האחת נקרא יראה חיצונה, שירא מעונשים בעולם הזה ובעולם הבא, כי רבים מכאובים לרשע ותוכחות על עון, עד כדי שאין אדם יכול לשער בדעתו הרעה הגדולה אשר נפש הרשע סובלת בעולם הבא, עד כדי שאמרו (רמב"ן, שער הגמול) שאם יהיו לאדם יסורין בחייו כיסורין של איוב, אינו כטיפה מן הים נגד צער יום המיתה, וכל צער יום המיתה אינו כטיפה מן הים נגד יסורי עולם הבא, שנותנים כח ברשעים לסבלם, ועוברי בעמק הבכה מעין ישיתוהו (תהלים סד, ז) ופירשו רבותינו זכרונם לברכה (עירובין י"ט ע"א) שמורידין נהרי נחלי דמעה. הנה כי כן צריך

ד) ובספר ליקוטי תורה וש"ס מהרי"א ספר דברים בהקדמה מביא סיפור נפלא, איך שפעם אחת בא הרב הקדוש רבינו רבי זושא זללה"ה אצל הרב הקדוש רבינו רבי שמעלקא מניקלשבורג זללה"ה, וביקש ממנו שילמוד עמו. השיב לו הרב הגאון רבי ר' שמעלקא אם אתם תלמדו עמי חכמות הנסתרות אני אלמדו עמכם נגלות התורה, ואמר לו כן, ושאל אותו רבי ר' שמעלקא איזה לימוד הוא רוצה, השיב לו רבי ר' זושא כדרכו בקודש בענותנותו, זושא הוא עם הארץ גדול וצריך ללמוד משניות ויפרש לו כל תיבה בלשון אשכנז, והתחילו ללמוד מסכת ברכות ופירש לו תיבה הראשונה מאימתי (פון ווען) קוראין את שמע וכו' והפיל עצמו הרב הקדוש רבי ר' זושא לארץ באימה ופחד גדול, ואמר להרב הקדוש רבי ר' שמעלקא מנין אתם יודעים שתיבת מאימתי פירושו "פון ווען", דילמא פירושו "פאר פארבט", פירוש מאימת השם יתברך צריך לקרות קריאת שמע. אמר אמר לו הרב הקדוש רבי ר' שמעלקא, למדו אתם לעצמכם כמו שאתם רוצים, עד כאן לשונו.

ובספר אהל מועד כתב בשם הרב הקדוש מרוזין זצ"ל, לפי שבפרשה ראשונה הוא עול מלכות שמים שפיר החיוב "בכל מאודך", אבל פרשה שניה הוא עול מצות ולא שייך בכל מאודכם, כי מצוה היא עד שליש במצוה, והמבזבז אל יבזבו יותר מחומש וכו' עכ"ל.

האדם בעודנו באבו לחוס על נפשו ולהיות מחשב שכר עבירה כנגד הפסידה, ויאמין באמונה שלימה, שאין הקדוש ברוך הוא ותרן ואינו מוותר אפילו דקה מן הדקה.

גילוי גדול שנשמה אחת גילתה להרב הקדוש בעל ראשית

חכמה

עוד כתב שם בפלא יועץ וזה לשונו: וכבר גילתה נשמה אחת להרב הקדוש בעל "ראשית חכמה", שמדקדקין על האדם מן השמים הרבה יותר ממה שהוא חושב, והאלקים יביא במשפט על כל. ולכן האיש הירא ורך הלבב יזהר וישמר מכל חטא כמפני חרב. ואם חטא יחיש מפלט לו, עד אשר לא יבואו ימי הרעה וימים אשר לא יועיל החרטתו. ובעוד יש בו כח, כל אשר בכחו לעשות יעשה.

אמנם יראה זו קורא אותה בזוהר הקדוש (בראשית, דף י"א ע"ב) יראה רעה, שנמצא שאינו ירא את ה', אלא ירא לנפשו, ואפילו הכי גם יראה זו היא טובה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. אמנם יראת ה' טהורה היא^ה, שירא יראת

(ה) ובספר דעת משה (פרשת מטות) כתב וזה לשונו: במדת היראה לבד אי אפשר לעבדו כי חלילה היו בטלים במציאות, וכמו ששאל אחד את הרב הצדיק מוה"ר זוסיא וצללה"ה ללמדו איך לעבוד את ה' ביראה, והוריד הרב ידו ונפל אותו האיש על פניו ארצה ולא יכול לקום על עמדו מגודל היראה, עד שהניף הרב ידו אזי קם על עמדו, רק צריך לצרף מדת אהבה בכדי שנוכל להיות קיימים ותתקיים נפשינו בקרבנו עכ"ל.

ובספר זרע קודש (פרשת תצוה) כתב בשם הגאון הקדוש מוה"ר שמשון מאוסטראפאליע זצוק"ל כי אהבה ויראה מצטרפין אותיותיהם, חצי תיבה מזו וראש התיבה וכן מזו תצרפם וכן חצי השני מב' תיבות תצרפם ויהיה גם כן צירוף יראה אהבה.

ובספר בני יששכר כתב בשם תלמידי הבעל שם טוב זצוק"ל, האדם אין צריך לטרוח רק אחר היראה, ואהבה תבא לו ממילא

הרוממות בגין דאיהו רב ושליט וכו', כי גדול ה', ולגדולתו ולשלימות מדותיו וידיעתו אין חקר ואין מספר. ולא כל אדם זוכה ליראה זו, אלא הכל לפי התעוררותו ולפי מעשיו של אדם ולפי שקידת לימודו בספרים המלמדין לאדם דעת ויראת ה'.

מצוה יראה היא מצוה תמידית בכל רגע

עוד כתב בפלא יועץ (שם) וזה לשון קדשו: ועיקר גדול לכל דבר שבקדושה הוא ההשתדלות והשקידה, וידוע, שמצוה לירא את ה' הנכבד והנורא היא אחת מתרי"ג מצוות, ורבה היא, והיא מצוה תדירית, שבכל עת ורגע שיזכור ליראה את ה', מקיים מצוה דאורייתא. וזו אחד מן הדברים שלא יוכל האדם לומר בשום רגע שהיה רוצה לקיים מצוה, אבל אין בידו, כי יש המצוות התלויות במחשבה ובזכירה דסגי בידיה לקיימן תדיר, בשבתו בבית ובלכתו בדרך ובהיותו בחברת אנשים או טרוד בעסקיו ויושב בחנות וכדומה לא יפנה לבו לבטלה, אלא יחשוב מחשבות טהורות, ובזה מקיים מצוות, והקדוש ברוך הוא קובע לו שכר.

מן השמים, כי דרכו של איש לחזור אחר אשה אשת חיל יראת ה' עב"ל.

ו) ובספר מאור עינים (פרשת שמיני) כתב בשם הבעל שם טוב זצ"ל, שכל הפחדים אפילו בבעלי חיים המגיע לאדם, היא כוונת השם ברוך הוא להפחידו כדי שיזכור לירא את ה', ואם האדם חכם ומתבונן את זה אז אין שום דבר המפחידו להרע לו, מחמת שבתחלה היתה כוונת השם ברוך הוא להפחידו לא משום שיענישו על ידי הפחד, כי אם שמפחד זה יבוא לירא ולפחד מהשם, וכן יעשה האדם, אבל אם האדם לא יתבונן את זה ולא יפחד וירא מהשם אז באה עליו הרעה שהיה מפחד ממנה. וזהו אשרי אדם מפחד תמיד, היינו שבכל הפחדים המגיעים עליו על ידי זה הוא ירא מהשם ומתפחד ממנו תמיד, ואז אשרי לו עב"ל.

על ידי מצות יראה ישמר מכל דבר רע

וכתב שם עוד, ומה טוב שיהיה שגור בפיו לומר כפעם בפעם פסוק "שויתי ה' לנגדי תמיד" (תהלים ט"ז, ח'), ויצויר את השם נגד עיניו נקוד בניקוד יראה או בניקוד שכינה, כי כן כתבו משם האר"י ז"ל (ליקוטי תורה, פרשת בא), שהוא מסוגל ליראה (ואני ראיתי אנשי מעשה, שהיו כותבים בקלף או בנייר שלשה תיבות הללו: יהו"ה, אהבה, יראה: והיו קושרין אותו תחת אצבעותיהם באופן שלא יראה חוצה, להיות לזכרון בין עיניהם תמיד בשבתם בבית ובלכתם בדרך). והנה מצוה זו של היראה, רעותיה מובאות אחריה, שעל ידה ישמר מכל דבר רע. ואשרי אדם מפחד תמיד, שמא חס ושלום יגרום צער וכעס למלך¹ רם ונשא, איום ונורא, ויחרד האיש וילפת, ויסור מרע ויעשה טוב לעשות נחת רוח ליוצרו עכ"ל.

עיקר התחלת העבודה היא היראה

בספר מאור ושמש פרשת עקב כתב, וזה לשונו: **ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו בכל לבבך ובכל נפשך וגו'.**

בגמרא דברכות (דף ל"ג ע"ב) אמרינן אטו יראה מילתא זוטרתא היא אין לגבי משה מילתא זוטרתא משל וכו', וקשה (ועיין ג"כ ס' תניא קדישא פ' מ"ב). הלא משה אמר זאת לישראל ואצלם ה"י היראה דבר גדול ואיך שייך לומר כי אם

(ז) ובספר אמרי צדיקים מהרב הצדיק הקדוש מוהר"ר דוב בער ממעזריטש זצ"ל זי"ע כתב על זה משל לאיש חיל שבא לקראו אל המלך, החכם אינו מדבר עם השליח כלל. והשוטה, התחיל לשחק עמו, ולשטות ולהבל יגיעו. כך כל הדברים הבאים להאדם הן יראה הן אהבה, ילך להמלך יתברך שמו, עד כאן לשונו.

ליראה. ועוד קשה, הלא אמר גם כן וללכת בכל דרכיו^ח ולאהבה אותו, ואיך אמר להם שהקדוש ברוך הוא אמר להם שאינו שואל מהם כי אם ליראה, שמשמע הוא ולא יותר.

ונראה לפרש, דהנה כתיב (תהלים קיא, י) ראשית חכמה יראת ה', משמע שעיקר התחלת העבודת היא היראה, שצריך להיות ירא שמים קודם שלומד תורה שהיא החכמה, והלא אמרינן בגמרא (אבות פ"ב מ"ה) אין בור ירא חטא, ובגמרא (שבת דף ל"א ע"ב) אמרינן אמר רבה בר רב הונא כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצוניות לא מסרו לו בהי עייל, מכריז ר' ינאי חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עביד, וקשה גם כן אהדדי, שמרבה בר רב הונא משמע שהתורה היא הפנימיות

(ח) ובספר עץ הדעת טוב מהרה"ק רבי עויאל מייזליש זצ"ל כתב: שמעתי מפי איש קדוש וטהור רבי ישראל בעל שם טוב זכרונו לברכה על הפסוק: "כי אם ליראה את ה' אלקיך", על דרך משל: אם האב מצוה את התינוק, שלא ילך בדרך יחף פן יזיק את עצמו ברגליו, הנה זה הוא היראה שאצל האב שלא יכאב לתינוק, אבל התינוק אינו מרגיש ואינו יודע מזה, ורוצה לילך יחף, רק שמתירא מאביו שלא יכנו ויעניש אותו מחמת שעובר על דבריו. ואם כן, יראתו של הבן אינה שווה ליראתו של האב. מה שאין כן אם הבן הוא חכם, ואז מתיירא גם הוא לילך יחף שלא יזיק את רגליו. ואז יראת האב שווה ליראת בנו. נמצא ששניהם מתכוונים לדבר אחד.

כך הקדוש ברוך הוא צוה לנו תרי"ג מצוות, כדי לזכות את ישראל, כי בלתי המצוות אי אפשר לקרב את עצמנו להשם יתברך, כי אנחנו מגושמים מאוד, ומכח קיום המצוות אנחנו קונים לעצמנו שלימות. וזהו ענין לזכות את ישראל, זכות הוא מלשון הזדככות, וזהו הכוונה בפסוק: "מה ה' אלקיך שואל מעמך, כי אם ליראה את ה' אלקיך", את הוא מלשון עם, והפירוש: שיהיה לך יראה שתהיה שוה עם יראת הבורא יתברך שמו, שרוצה בטובתך, שלא תחטא חס ושלום, עכ"ל.

והיראה היא השער ליכנס בה וצריך שתקדים היראה לתורה, ומר' ינאי משמע שהיראה היא הפנימית והתורה היא השער, שר' ינאי קאי על רבה שאמר שאדם שיש בו תורה ואין בו יראה כו' ועלה מכריז ר' ינאי חבל על דלית לי דרתא היינו שאין לו יראה ותרעא לדרתא עביד, והמשיל היראה לדירה והתורה לשער, ורבה המשיל להיפוך התורה למפתחות הפנימיות והיראה למפתחות החיצונות.

יראת העונש היא השער שבה יכנס לעבודת ה'

ונראה בכל זה, שבהתחלת לימוד התורה ועשיית המצות, צריך האדם להקדים טרם בואו להתחיל לעבוד השם יתברך לשום מול פניו יראת העונש^ט שאם יעבור חס ושלוש על איזה עבירה יענש ביסורים גדולים ונוראים, וכמו כן צריך האדם להרגיל את עצמו תמיד שיראת עונש יהי תמיד לנגד

(ט) ובספר אמרי ש"י כתב שהיהודי הקדוש מפרשיסחא זצ"ל היה מחותנו של הרב הקדוש רבי דוד מלעלוב זצ"ל, וקודם לכן היה תלמידו, והרב הקדוש רבי דוד מלעלוב הביא אותו אל החוזה הקדוש מלובלין זצ"ל. בעיקר נסע היהודי לרבי דוד, כדי ללמוד ממנו מידת אהבת ישראל. לתכלית זו סבב עם רבי דוד בכפרים ובעיירות, כדי להסתכל במעשיו, וללמוד מדבריו ומידותיו.

פעם אחת באו בדרך נסיעתם לכפר אחד. רבי דוד, שהיה הוגה תמיד באהבת ישראל, סר מיד לביתו של היהודי שדר בכפר, כדי לדרוש בשלומו של אדם מישראל. היהודי שהיה עיף ויגע מטורח הדרך, ישב בחוץ לנוח קצת. שהה רבי דוד הרבה זמן אצל היהודי הכפרי, וכשחזר, שאלהו היהודי, למה שהה שם כל כך. השיבו רבי דוד:

- מצאתי בבית היהודי אב ובנו. האב עושה איזה מלאכה, והבן מוכיח את אביו על שמתעצל במלאכתו, מוכיח ואומר לו: אבא! לולא יראתי את האלקים הייתי הורג אותך על עצלותך! וכשראיתי את יראת האלקים של אותו יהודי, נשארתי שם, ולא יכולתי להיפרד מהר מירא שמים כזה.

עיניו, והיא השער הראשון שעל ידי זה יכנס לעבודת ה', ובלא זה אי אפשר כמו שאי אפשר לבנות בית בלתי יסוד, והירא יראת העונש זוכה לאהבה, שעושה רצונו יתברך שמו מאהבה, ומשם זוכה אל יראת הרוממות בגין דהוא רב ושליט עיקרא ושרשא דכל עלמין, ובזוה"ק איתא לעולם יכנס אדם שיעור שני פתחים ויתפלל, שיכנס לשני הפתחים אלו ליראת העונש ואהבה, ועל ידי זה יוכל להתפלל ביראת הרוממות.

ובזה אתי שפיר שרבה קאי על יראת העונש, לכן אמר האדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים דומה לגזבר שמסרו לו המפתחות הפנימיות ומפתחות החיצונות לא מסרו לו, שלגבי יראת העונש התורה היא פנימיות, ומכל מקום אם כבר יש בידו יראת העונש ולומד תורה ואין כוונתו שעל ידי תורה יבוא ליראה הפנימיות, זו גם כן דרך לא טוב, ועל זה מכריז ר' ינאי חבל על דלית לי דרתא, היינו יראה הפנימית, ותרעא לדרתא עביד, שלגבי יראה הפנימית התורה היא השער ליכנס בה^נ. לכן כתיב ראשית חכמה יראת ה', שצריך שתקדים יראת העונש לכל דבר. והא דאמרינן אין בור ירא חטא, היינו יראת הרוממות.

על ידי יראת העונש יזכה לעבוד את ה' מאהבה

וזהו פירוש הפסוק ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו, פירוש,

(י) עיין זוהר ויקרא (דף ח' ע"ב): לעולם יכנס אדם שיעור שני פתחים וכו' ויצלי צלותי. . . כאן רמז למה שאמר דוד (תהלים כ"ד) שאו שערים ראשיכם. . . שירותא דדרגין חסד ופחד ואינן פתחין דעלמא.

(יא) עיין ספר תניא קדישא ספכ"ג, וזה לשונו: ועל יראה גדולה זו אמרו אם אין חכמה אין יראה והתורה נקראת אצלה תרעא לדרתא כמו שאמר במקום אחר, עד כאן לשונו.

כשתתחיל ללכת בכל דרכיו תקדים היראה תחלה, היינו יראת העונש, ולאהבה אותו, פירוש, ועל ידי זה תזכה לעבוד את ה' בכל לבבך ובכל נפשך מאהבה, וממילא תבוא על ידם ליראת הרוממות. ומקשה הגמרא אטו יראה מילתא זוטרתא היא, אפילו יראת העונש אינו מילתא זוטרתא היא, ותריץ, אין לגבי משה מילתא זוטרתא היא, פירוש לגבי משה שהשיג יראת הרוממות הי' יודע שיראת העונש היא מילתא זוטרא אפילו לשאר בני אדם, אך מי שעדיין לא נכנס בה דומה עליו ככלי גדול, אבל באמת הוא נקל להשיג אותה לכל מי שיחזור אחריי ודו"ק, עד כאן לשונו.

מה שגילה הבעל שם טוב זכר צדיק לברכה בחלום

ובספר זכרון טוב (דף כ"ב עמוד ג') הביא שהרב הקדוש רבי יצחק מנעשכ"ז זצ"ל סיפר, שלאחר פטירת הבעל שם טוב זצוקלה"ה נתאספו הכנופיה תלמידיו הקדושים על ענייני התורה ששמעו מפה קדשו כל אחד ואחד לפי הבנתו. ונראה להם הבעל שם טוב זצוקלה"ה בחלום ואמר להם, למה אתם נותנים לב לדברי תורתי ואין אתם נותנים לב ליראת שמים שהיה לי, עכ"ל.

ובספר רשפי אש (אות קי"א) מביא ממרן הבעל שם טוב הקדוש זי"ע שאמר, תמה אני עליך הגוף הנגוף, איך לא התפוררת מאימת בוראך, עכ"ל.

יראת העונש או יראה פנימית

ופעם אחת דיברו חסידי הרה"ק מרופשיץ ביניהם שאין לעבוד ה' מיראת העונש רק מיראה פנימית, ואמר להם הרה"ק הנ"ל, תדעו בניי, אם היה משיג האדם יראת העונש, והיה מעמיק בזה ומבחין ומתבונן מה נעשה עם האדם בצאתו מן העולם, והיה רואה לפני עינו עונשי גיהנם וכל שכן שאר העונשים חס ושלום, אז היה ירא ומתפחד ומתבהל ליקח

כף מאכל לפיו כל ימי חייו ממש, רק עד כמה האדם עוד רחוק מזה המדריגה.

לומר בכל יום פסוקים המעוררים ליראת שמים

והנה איתא בספרים שטוב לכל אדם לומר בכל יום פסוקי יראה כדי שעל ידי יתעורר ליראת שמים, על כן העתקנו כמה פסוקים שיוכל לאומרם בכל יום ויום.

1. כי אמרתי רק אין יראת אלוקים במקום הזה והרגנו על דבר אשתי (בראשית כ', יא).
2. את אלוקים אני ירא (בראשית מב, לד).
3. ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלוקיך (דברים י', יב, קב הישר פ' צ').
4. ליראה את ה' אלוקינו כל הימים לחיותינו כהיום הזה (דברים ו' כד).
5. את ה' אלוקיך תירה אותו תעבוד ובו תדבק (דברים י' כ).
6. מי יתן והיה לבבם זה ליראה אותי כל הימים (דברים ה' כו).
7. יראת ה' היא אוצרו (ישע'י לג, ו, ברכות לג:).
8. ראשית חכמה יראת ה' (תהלים קיא, י').
9. סמר מפחדך בשרי וממשפטיך יראתי (ק"ט, קכ).
9. סוף דבר הכל נשמע את האלוקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם (קהלת יב, יג).
10. יראת ה' מקור חיים לסור ממוקשי מות. (משלי יד, כז).
11. אמר רבא בשעה שמכניסין האדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה, קבעת עיתים לתורה, עסקת בפר'י ורבי'.. צפית לישועה.. אפילו הכי אי יראת ה' היא אוצרו אין, אי לא לא, (שבת לא:).

אי אפשר ליכנס ליראה הפנימית בלתי יראת העונש מקודם

אמרו רז"ל (זהר ויקהל דף רס"ז ע"א, ועיין עוד במסילת ישרים בהקדמתו), וכן מובא בספרים הקדושים, שאי אפשר ליכנס ליראה הפנימית בלתי יראת העונש מקודם. וכל שכן שפלי דשפלי כוותינו, אשר היצר רודף אותנו בכל מיני רדיפות, ומעקם עלינו דרכי ה' יתברך בכל מיני תאוות, יום ולילה לא ישבותו. ומי יתן ונרויח בזה לכל הפחות להיות יראת הבורא ופחדו עלינו על העונשים הגדולים והעצומים אשר לנפש החוטא, כי לא בחנם טרח רבינו שמעון בר יוחאי (זהר הקדוש פרי בראשית ופרי פקודי) לצייר כל הגיהנם וכל היכלות וכל הדינים שבו, וכן במדרשים, ובספר ראשית חכמה (שער היראה פרק י"ג), ויתר ספרי רבותינו ז"ל, רק שנדע ונבוש ונכלם ונפחד מה' יתברך ומדיניו.

ואחר כך, כשכבר הישגנו יראת הבורא לבלי לעבור במזיד על עבודתו יתברך, ועל ידי זה נוכל להתרחק מלהכניס עצמנו לתאוות עולם הזה השפל והבליו, אחר כך נוכל לבקש מהבורא יתברך להשיג יראה האמיתית. וכך לפעמים בעתות רצון, הגם שעדיין הוא מלא מתאוות רק מתרפק בעבודת ה' זמן וזמנים, ברחמי ה' על נפש מישראל עושה עמו הקדוש ברוך הוא חסד בבחינת (שיר השירים ב, ד) ודגלו עלי אהבה, דהיינו שמדלגין להקדוש ברוך הוא, ועולה לרצון לפני ה'.

**מעשה נורא מגודל פחדו של הרש"ש מיראת העונש,
ועד כמה מסר נפשו להנצל מזה**

ובספר אמרי ש"י הביא סיפור ידוע מהגאון הרש"ש זצ"ל, שהיה למדן גדול ועסקן ציבורי. גם היה מנהל של גמילות חסדים והיה מדקדק ומקפיד בחשבון שתהיה נקי מגזל ומאבק גזל, והיה מדקדק עם המלוה ולוה שיהיה סדר

בחשבונם ולא לגרום שום נזק. קרה פעם ביהודי אחד מפשוטי העם לזה אצלו מאה רובל על ארבעה חדשים, וכשהגיע זמן הפרעון בא האיש הזה לביתו של הרב לשלם את חובו ולא מצאו בבית, והלך לבית הכנסת ומצאו יושב ועוסק בסוגיא קשה.

ניגש האיש ושם הכסף על הספק שלומד בו, ואמר לו זה תשלום חובי, והרב היה שקוע כולו בסוגיא, נענע בראשו לאיש ואמר לו, טוב. אבל כשהלך האיש מלפני הרב שכח הכל ונשאר הכסף תוך דף הגמרא. כשהלך לביתו הניח הגמרא בארון כרגיל ומעיין ברשימת הלווים מי מהם שהגיע הזמן לשלם כדי להזכירו, וראה שהאיש הזה עבר זמן פרעון חובו. שלח להודיעו שיבוא לשלם, האיש מיהר ובא ואמר לו היום שילמתי לו בבית המדרש, אבל הרב, ששכח לגמרי מזה, אמר לו, רמאי, תתחרט על מעשיך.

בינתיים נתפרסם בכל העיר ווילנא כי זה האיש העיז לפני הרשי"ש ואמר ששילם חובו. כמובן שכל העיר מאמינים להרב ולשני חשדוהו לגנב ורמאי ופטרוהו מעבודתו. לאיש הזה היה לו בן צנוע. כששמע בזיונו של אביו וגם פטרוהו מעבודתו, מרוב הבושה ברח מווילנא לאיזה כפר. ובמשך הזמן נזדמן לכבוד הרב לעיין באותו הגמרא ומצא שם את הכסף, נזכר למפרע ונודע עד מאוד, ומיהר להזמין את האיש לביתו, וכשבא האיש קם הרב בכל קומתו ואמר לו, במה אפייסך בעד כל הצער והבושה שגרמתי לך, קודם כל אני מבקש סליחה באותו בית הכנסת שמסרת לי הכסף ואני אזמין אותן האנשים אשר היו שם ואני אבקש סליחתך בפרהסיא לפניהם, ושם אספר הדבר כמו שהוא.

ענה לו האיש, יסלח לי כבוד הרב, זה לא מספיק, מה יאמרו כל העולם? מאחר שכבודו חסיד ועניו נכמרו רחמיו עלי מהבושה והיסורים שקבלתי ולכן פייסתני ברבים, אבל

בלבם ישאר רושם כי אני רמאי וגנב - ובינתיים בני ברח ממני
מרוב הבושה ועזב אותי לבד, ומה מועיל הסליחה?

הרב הגאון שקע בהרהורים והבין היטב שהוא צודק. אמר
לו, שלח נא לקרוא את בנך, אני אקח אותו לחתן עבור
בתי וזה יטהר אותך לגמרי מכל חשד.

כששמע האיש דבר כזה, נתמלא שמחה כל גופו, נשק ידיו
של הגאון ושלח אחרי בנו. כעבור שבוע ימים גמרו
את האירוסין וכבוד הרב פירסם בוילנא את המאורע, והזוג
יצא לפועל.

תכלית הבריאה היה בשביל היראה

וכתב בספר הקדוש יסוד ושורש העבודה (שער א' הגדול,
פרק א') וזה לשונו: "יחוד היראה ו'אהבת ה'עבודה
הבאה ממנה, היא עיקר כוונת הבורא, יתברך שמו ויתעלה
בבריאת האדם, שיהא האדם עובד אותו יתברך, ומעבודתו
יגיע נחת רוח להבורא יתברך ויתעלה. דבר זה כתוב בתורה,
ושנוי בנביאים, ומשולש בכתובים.

כתוב בתורה - בתחילת בריאת האדם בפרשת בראשית (ב,
טו): "ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה", ודרשו
רבתינו זכרונם לברכה (זוהר, חלק א, דף כז עמוד א) לעבדה
זו מצות עשה, ולשמרה זו מצות לא תעשה.

שנוי בנביאים - בישעיה (מג, כא): "עם זו יצרתי לי תהלתי
יספרו".

ומשולש בכתובים - בקהלת (ג, יד) כתיב: "והאלקים עשה
שיראו מלפניו", ופירש החסיד בעל "חובת

שכר בראשית - פרק א' ועונש כא

הלבבות" (ריש שער הבחינה), שתכלית עשיית הבריאה²⁷ היתה בשביל היראה, ומהיראה באה העבודה²⁸, כי ענין יראה נאמרה

(יב) ובגמרא (שבת דף ל"א ע"ב) על פסוק מה ה' אלקיך שוא למעמך כי אם ליראה, אמר רבי יוחנן משום רבי אלעזר, אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא יראת שמים בלבד, שנאמר מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה', וכתוב (איוב כא) הן יראת ה' היא חכמה, שכן בלשון יוני קורין לאחת הן. ובמדרש (קהלת רבתי דף קי"ז) אמר רבי יודן, גדולה היא היראה ששמים וארץ לא נבראו אלא בזכות היראה, הדא הוא דכתיב והאלקים עשה שיראו מלפניו, עיין שם.

עבודת התשובה של הרב הקדוש הרבי ר' זושא זצ"ל

(ג) ובספר מנחת יהודה וירושלים (עמוד קס"ב) מביא מהרב הקדוש הרבי ר' זושא זצ"ל שכל לילה היה עושה חשבון הנפש והיה בוכה ואומר, זושא זושא, אוי נא, למה חטאת היום בעבירה זו ולמה לא חזרת בתשובה על חטא זה, ומתי תיחלץ כבר מרשת היצר הרע, הלא הנך רואה שאתה מלא בעוונות ופשעים. וכה הוסיף לבכות ולהתמרמר על חטאיו, ואמר: רבונו של עולם, הנני מבטיחך מכאן ואילך לשוב באמת אליך ולעשות רצונך בלבב שלם. ומיד הוסיף ואמר, זושא, הלא גם אתמול הבטחת שתשוב בתשובה ולא קיימת. ומה בצע בהבטחתך החדשה כעת.

ושוב נענה ואמר: רבונו של עולם, אבל היום הנני מבטיחך באמת ובתמים כי לא אשוב לכסלה עוד לעולמים, ושוב הוסיף למרר ולבכות ביתר שאת, זושא, הלא גם אמש הבטחת באמת ובתמים שלא תשוב לכסלה יותר לעולמים, והנה כל הבטחתך הוא כעלה נדף, וכה היה ממשיך וחוזר חלילה.

והנה פשוטי בני אדם חשבו שהוא בוכה ומתוודה על חטאיו ומקבל קבלה לעתיד עד שמתעייף ואז הוא מפסיק, אולם זקיני הקדוש הדברי חיים הסביר שהרב הקדוש הרבי ר' זושא זי"ע היה בוכה עד שהיה בטוח בעצמו כי קבלה זו שקיבל עכשיו על עצמו עדיין לא קיבל מעודו ועד היום הזה, קבלה גמורה וחזקה כזו

בעבד, כמו שכתוב (מלאכי א, ו): "אם אב אני איה כבודי, ואם אדונים אני איה מוראיי". ובחתימת ספר קהלת כתיב: "סוף דבר הכל נשמע, את האלקים ירא ואת מצותיו שמור, כי זה כל האדם", ודרשו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות דף ו' עמוד ב') כי לדבר זה נברא כל האדם.

ועוד דרשו (שם): כל האדם לא נברא אלא לצוות לזה. נמצא שתכלית כל הבריאה לא היתה אלא בשביל האדם אשר יעשה המצוות. הרי זאת לפניך, שתכלית בריאת האדם לא היתה כי אם לכוונה זאת⁷. ומה רבו כמו רבו כמה פסוקים המורים מהם כיצא בהם, שתכלית בריאת האדם לכוונה זאת.

ובזהר חדש פרשת בראשית (דף י"ז עמוד ב') כתבו וזה לשונו: "ויטע ה' אלקים גן בעדן מקדם" (בראשית ב, ח) רבי יוסי ורבי חייא אמרי תרווייהו: כתיב (שיר השירים ו, יא): "אל גנת אגוז ירדתי לראות באבי הנחל", ראה כמה יש לו לאדם להרהר ולדקדק בלבו בכל יום ויום ולפשפש במעשיו ולדקדק בכל עניו. ויהרהר בלבו, שלא בראו הקדוש ברוך הוא ונתן בו נשמה עליונה ומעלה על שאר בריותיו אלא להרהר בעבודתו ולהדבק בו, ולא ילך אחר ההבל וכו'.

עוד כתב שם, וזה לשונו: אמר רבי תנחום אמר רבי חנילאי: לא עשאו הקדוש ברוך הוא לאדם אלא להשתדל בכבוד קונו, הדא הוא דכתיב (ישעיה מג, ז) "כל הנקרא בשמי

לשוב את השם יתברך, ורק כשהיה בטוח בזה פסק מלבכות, עד כאן לשונו.

(ד) ובספר חסידים סימן קנ"ח: י"ח פעמים כתוב יראה במשלי, כנגד י"ח טריפות שהחיות תלוי בהם, כי היראה מארכת לו חיים, שלא יוזק ב"ח דברים המטריפים את בעל חי, ועל כן נקרא בעל חי, לפי שקיומו תלוי ב"ח עד כאן לשונו.

שכר בראשית - פרק א' **ועונש** כג

ולכבודי בראתיו". מאי לכבודי? להשתדל ולדעת את כבודי
ולחשוב ממעשיו שינתן לו חלק טוב לעולם הבא, עד כאן.

בעזרת השם יתברך

פרק ב'

• נח •

בפרק הזה יבואר:

אפילו הצדיקים בגן עדן מתביישים אם לא עשו מצוה אחת - ארבעה מלאכים מזומנים לנשמה - אשרי לנשמה שזוכה להחסד להתעדן בעדן העליון - המקדש עצמו בעולם הזה, דירתו בעולם הבא בין קדושי עליון - שמחת הצדיקים כשנכנסים לגן עדן, ומה רואים שם - כחצות הלילה הקב"ה נכנס לצדיקים בגן עדן - ירושלים של מעלה המוכן לנפשות של הצדיקים - איך הנשמה נכנסת לפתח השני של שערי גן עדן - אם הנשמה לא זכתה נוטלין פנקסה ממנה.

תוכן הענינים של פרק ב'

- א. אפילו הצדיקים בגן עדן מתביישים אם לא עשו מצוה אחת..... ה
- ב. ארבעה מלאכים מזומנים לנשמה..... ו
- ג. אשרי לנשמה שזוכה להחסד להתעדן בעדן העליון..... ז
- ד. המקדש עצמו בעולם הזה, דירתו בעולם הבא בין קדושי
עליון..... ז
- ה. כמה מדורים על מדורים יש בעולם הבא..... ח
- ו. כל נשמה ונשמה רואה את אדם הראשון לפני שהולכת לגן
עדן או לגיהנום..... ט
- ז. שמחת הצדיקים כשנכנסים לגן עדן, ומה רואים שם..... יא
- ח. כחצות הלילה הקב"ה נכנס לצדיקים בגן עדן..... יב
- ט. ירושלים של מעלה המוכן לנפשות של הצדיקים..... יג
- י. שבע פתחים שנכנסים בהם נפשות של הצדיקים..... יד
- יא. איך הנשמה נכנסת לפתח השני של שערי גן עדן..... יד
- יב. אם הנשמה לא זכתה נוטלין פנקסה ממנה..... טו
- יג. אשריהם של הצדיקים שזוכים ליכנס לשער השביעי וזה
הצדיק נקרא איש צדיק תמים..... טז
- יד. הקדוש ברוך הוא יתן גן עדן בתורת צדקה..... מז
- טו. ליום הדין הגדול והנורא צריך להגיד האמת ולהיות מודה
ועוזב..... זי

פרק ב'

אפילו הצדיקים בגן עדן מתביישים אם לא עשו מצוה אחת

בספר הקדוש ראשית חכמה (פרק ו') וזה לשונו: רבותינו זכרונם לברכה^נ פירשו פסוק זה (ישעיה ד, ה), זה לשונם: וברא ה' על כל מכון הר ציון ועל מקראיה, אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, עתיד הקדוש ברוך לעשות לכל צדיק וצדיק שבע חופות בגן עדן, שנאמר: וברא ה' על כל מכון הר ציון ואל מקראיה ענן יומם וגו', כי על כל כבוד חופה. אמר רבי יוחנן, מלמד שכל צדיק וצדיק הקדוש ברוך הוא עושה לו חופה לפי כבודו. ועשן בחופה למה לי. אמר רבי חנינא הגדול, שכל אחד ואחד חופתו נכזית מחופתו של חבירו, אוי לה לאותה בושח, אוי לה לאותה כלימה, עד כאן לשונו.

ומבואר במהרש"א שם לבאר ענין חופתו נכזית, וזה לשונו: ונראה לומר, לפי שיש לכל צדיק וצדיק שום מעלה ומדרגה בשום מצוה, שאין כן לחבירו, דוגמא דרבי חנינא ורבי חייא דפרק הפועלים (בבא מציעא דף פ"ה עמוד ב'), ועל זה אמרו (מכות דף כ"ג עמוד ב') לפיכך הרבה להם תורה ומצות כדי לזכותם. ועל כן, כל אחד מן הצדיקים אין מתבייש מחבירו, לפי שכל אחד יש לו שום מדרגה בשום מצוה שאין לחבירו, וכל אחד מהם נכזה מחופתו של חבירו, ר"ל נכזב בשום דבר מצוה מה שאין בו שיש לחבירו, אבל אמר אוי לה לאותה בושח ואוי לאותה כלימה לאותו איש שאין לו שום מעלה ומדרגה, וכיוצא בו ביהושע וכו', עד כאן לשונו.

(א) בבא בתרא דף ע"ה עמוד א', ילקוט ישעיה' ת, ועיין זוהר פקודי רמ"ה עמוד א', ויעוין זוהר פרשת לך דף צ"ד עמוד ב', איתא עשרה חופות, וכן הוא בתיקוני זוהר תיקון ע' קל"ב עמוד א', ובזוהר חדש שיר השירים סז, ב.

עוד שם בפסוק הנזכר, ביארו רבי שמעון בן יוחאי עליו השלום בזוהר, והוא סוף המאמר שהעתקנו בשער היראה פרק ב', זה לשונו:

תאנא בתר² ז' יומין גופא הוי כמא דהוה, ונשמתיא עאלת לדוכתה, עאלת למערתא דכפלתא, חמאת מה דחמאת, ועאלת לאתר דעאלת, עד דמטאת לגן עדן, ועראת לכרובים ושנן דחרבא די בגן עדן דלתתא, אי זכאה הוא דליעול עאלת.

ארבעה מלאכים מזומנים לנשמה

תנא ארבע³ סמכין זמינין, וחד דיוקנא דגופא בידיהו, מתלבשא ביה בחדוותא, ויתיבת בההוא מדורא עד זמנא דאיתגזר. לבתר כרוזא קרי, ועמודא דתלת גווני אזדמן, וההוא עמודא איתקרי "מכון הר ציון", דכתיב "וברא ה' על כל מכון הר ציון, ועל מקראיה ענן יומם, ועשן ונגה אש

(ב) למדנו, אחר שבעה ימים הגוף נעשה מה שנעשה (היינו שנעשה עפר כמו שהיה), והנשמה נכנסת למקומה, ונכנסת למערת המכפלה, ורואה מה שרואה, ונכנסת למקום שנכנסת, עד שמגיעה לגן עדן ופוגשת בכרובים, ולהט החרב אשר בגן עדן התחתון. אם כדאי היא להכנס נכנסת.

(ג) ולמדנו, ארבעה עמודים (שהם ארבעה מלאכים) מזומנים לנשמה. וצורה אחת של הגוף בידיהם, והיא מתלבשת בה בשמחה, ויושבת במדור (גן עדן התחתון) עד הזמן שנגזר (עליה לשבת שם), ואחר זה כרוז קורא, ועמוד אחד עם שלשה צבעים מזומן שם (בגן עדן התחתון), ונקרא מכון הר ציון שכתוב: "וברא ה' על כל מכון הר ציון ועל מקראיה ענן יומם ועשן ונגה אש להבה", והנשמה עולה בעמוד ההוא אל הפתח של צדק שבו ציון וירושלים, ואם זוכה לעלות יותר מזה, הנה יפה חלקה וגורלה להתדבק בגוף המלך, ואם אינה זוכה לעלות יותר, כתיב עליה: "והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו".

להבה". סלקא בההוא עמודא לפיתחא דצדק דציון וירושלים ביה, אי זכי לסלקא יתיר טב חולקיה ועדביה לאתדבקא בגו גופא דמלכא, ואי לא זכי לסלקא יתיר, כתיב: "והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים, קדוש יאמר לו".

אשרי לנשמה שזוכה להחסד להתעדן בעדן העליון

ואי זכי^ד לסלקא יתיר זכאה הוא, דזכי ליקרא דמלכא, ולא תעדנא בעידונא עילאה דלעילא, מאתר דאיתקרי שמים דכתיב (ישעיה נח, יד) "אז תתענג על ה'", על ה' דייקא. זכאה חולקיה מאן דזכי לחסד, דכתיב (תהלים נו, יא) "כי גדול עד שמים חסדך", וכי עד שמים הוא, והא כתיב (שם קח, ה) "כי גדול מעל שמים חסדך". אמר רבי יוסי, אית חסד ואית חסד, חסד עילאה וחסד תתאה, חסד עילאה מעל שמים הוא, חסד תתאה הוא דכתיב (ישעיה נה, ג) "חסדי דוד הנאמנים", ובהני כתיב עד שמים, עד כאן לשונו.

המקדש עצמו בעולם הזה, דירתו בעולם הבא בין קדושי עליון

עוד במעלת גן עדן ביאר רבי שמעון בר יוחאי בזוהר (פרשת חיי שרה, דף קכ"ט עמוד ב') וזה לשונו:

תא חזי^ה, מאן דאיתקדש ונטיר גרמיה בהאי עלמא דלא איסתאב, מדוריה בההוא עלמא בין אינון קדישין

(ד) ואם זוכה לעלות יותר אשרי חלקה שזכתה לכבוד המלך, ולהתעדן בעדן העליון של מעלה, מהמקום שנקרא שמים, דכתיב: "אז תתענג על ה'", על ה' הוא בדיוק. אשרי חלקו מי שזכה לחסד הזה, שכתוב: "כי גדול עד שמים חסדך". ושואל וכי החסד עד השמים הוא והא כתיב: "כי גדול מעל שמים חסדך"? אמר רבי יוסי, יש חסד ויש חסד, חסד עליון וחסד תחתון, חסד עליון מעל השמים הוא, חסד תחתון הוא שכתוב "חסדי דוד הנאמנים", וכאלו כתיב "עד שמים חסדך", כי הם למטה מן השמים.

עילאין, ועבדין שליחותא תדיר, ואלין קיימין בחצר, כמה דאמר (שמות כז, ט) "את חצר המשכן". ואית אחרנין דאינון לגאו יתיר, דלאו אינון בחצר אלא בביתא, כמה דאמר (תהלים סה, ה) "נשבעה בטוב ביתך", אמר דוד, נשבעה בטוב ביתך, כיון דאמר ישכון חצריך, אמאי כתיב נשבעה בטוב ביתך, ישבע בטוב מבעיא ליה, כמה דכתיב: "ישכון", אלא הא תנינן לית ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלחודייהו.

כמה מדורים על מדורים יש בעולם הבא

ואית אתר¹ חסידים עליונים דעיילי לגו, ומאן אינון כדכתיב (במדבר ג, לח): "והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו". וכמה מדורין על מדורין, ונהורין על נהורין מתפרשן בההוא עלמא, וכל חד

(ה) בא וראה, כל המקדש עצמו ושומר עצמו בעולם הזה שלא יטמא, דירתו בעולם ההוא היא בין קדושים עליונים, שעושין שליחותו של הקדוש ברוך הוא תמיד. והם עומדים בחצר, כמו שאתה אומר: "את חצר המשכן". ויש אחרים שהם עומדים יותר בפנים, שאינם עומדים בחצר אלא בבית, וכמו שאתה אומר: "נשבעה בטוב ביתך", אמר דוד, נשבעה בטוב ביתך, ושואל, כיון דאמר ישכון חצריך אמאי יכתיב נשבעה בטוב ביתך, ישבע בטוב ביתך צריך לומר, וכמו שנאמר ישכון חצריך? אלא הרי למדנו, שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד (ועל כן אמר, נשבעה בטוב ביתך, וכוונתו היה על עצמו ועל שאר מלכים שיש להם ישיבה בהערה, וביתך שאמר היינו לבית המקדש).

(ו) ויש מקום לחסידים העליונים הנכנסים עוד יותר בפנים, דהיינו לבחינת היכל, ומי הם, הם כמו שכתוב: "והחונים לפני המשכן קדמה לפני אוהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו", וכמה מדורים על מדורים, ואורות על אורות, נבדלים זה מזה בעולם ההוא, וכל אחד ואחד מתבייש מאורו של חברו, כי כמו שמעשים טובים נבדלים בין איש לחבירו בעולם הזה, כך המקומות והאורות שלהם נבדלים זה מזה בעולם ההוא.

אכסיף מנהורא דחבריה, כמה דעובדין איתפרשן בהאי עלמא, הכי נמי דוכתינ והנורין איתפרשן בהווא עלמא, עד כאן לשונו.

כל נשמה ונשמה רואה את אדם הראשון לפני שהולכת לגן עדן או לגיהנום

מובא בתוספת דזוה"ק (חלק ג' דף ש"ג ע"ב), וזה לשונו: כד¹ נפק בר נש מהאי עלמא, כלהו בין צדיקי בין חסידי ותמימי וחייבי ורשיעי, כלהו עברי באוירא למחמי אדם² קדמאה לבני עלמא, ומתמן נטיל אורחא הן לגנתא דעדן הן

כל נשמה ונשמה רואה את אדם הראשון לפני שהולכת לגן עדן או לגיהנום

(ז) [פירוש הסולם - מאמר אותה הנשמות] וכד ב"נ נפיק וכו'. וכשאדם יוצא מהעולם הזה, כולם, בין צדיקים בין חסידים ותמימים ורשעים, כולם עוברים בדרך זה לראות את האדם הראשון. הנראה לכל בני העולם. ושם לוקחים הדרך, אם לגן עדן, או לגיהנום.

(ח) בספר נפלאות הרבי (אות צ"ה) כתוב: נודע כי הגה"ק מו"ה שלום מבעלזא זי"ע תלמידו, אמר: למדתי לקרוא פתקא שמות בני האדם ממורי ורבי הרבי מלובלין, הראני בפתקא של אדם אחד שורש נשמתו מאדם הראשון, אם מקין אם מהבל, וכמה פעמים הי' אדם זה בגלגול, ומה פגם וקלקל בכל גלגול, ובאיזה חטא נשתרש ונסתבך בו, ואיזה מצוה אחוז בו. כן הראני באיזה מול והצלחה נולד, ואם יצליח במעשה ידיו או לא. והי' דרכו בקודש, כי כאשר בא לפניו פתקא של אדם כשר וירא שמים, הי' מסתכל ומתבונן בו, וכאשר בא לפניו פתקא של אדם חוטא, העבירו מעל פניו מהר, לבל יראה בגנות של בני אדם.

לגיהנם, כל^ט אינון דאורחייהו לגנתא דעדן, מתקרבין לגבי חומה דלבר מאינון תלת חומות דתמן, כדין נפיק חד ממנא ואתער קמייהו, וקארי ואמר, זכאין אתון צדיקייא בעלמא, וההוא ממונא יעזרא"ל שמיה אוליף לון אורחא ואזלין קמיה עד תרעא חדא דגיהנם, ההוא ממונא קארי בחילא ואמר צנון תננא צנון יקידתא, בההוא שעתא בבהילו מצנני לה ועאלין כלהו וטבלין ועברין, וכל אינון חייבין אתמסרון בידא דדומי"ה ועאלין בגיהנם, וכל אינון זכאין לא אתמסרון אלא בהאי ממונא.

ובתר דטבלין ועברין, ההוא ממונא אזל קמייהו עד דמטן לשור דגנתא דעדן, וההוא ממונא קארי לפיתחא ואומר (ישעי' כו, ב) פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים, כדין פתחין פיתחא ואעיל לון. וכן בכל פתחא ופתחא.

אפילו הצדיק צריך לעבור הגיהנום וטובל בו

(ט) כל אינון דאורחייהו וכו'. כל אלו שדרכם לגן עדן, מתקרבים לחומה שמבחוץ מאלו ג' החומות אשר שם, שמסבבים את ג' העדן. אז יוצא ממונה אחד, ומתעורר לפנייהם וקורא, ואומר, אשריכם הצדיקים בכל העולמות. ואותו הממונה שמו יעזריאל, מלמד אותם הדרך, והולכים לפניו, עד שער אחד של הגיהנם, ואותו הממונה קורא בכח, קררו העשן, קררו השרפה. באותה שעה, בחפזון מקררים אותו, ונכנסים כל הנשמות וטובלים בגיהנם ועוברים. והרשעים כולם נמסרים בידי המלאך דומה ונכנסים בגיהנם. והם הצדיקים, אינם נמסרים בידי אלא בידי אותו הממונה יעזריאל.

(י) (ובתר) כיון דטבלין ועברין וכו'. כיון שטובלים בגיהנם ועוברים בו, אותו הממונה הולך לפנייהם עד שמגיעים לגדר חומה של גן עדן. ואותו ממונה קורא בפתח, ואומר, פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים. אז פותחים הפתח, ומביא אותן בפנים. וכן עושה לכל פתח ופתח.

שמחת הצדיקים כשנכנסים לגן עדן, ומה רואים שם

כיון דעאלו¹⁰ לגו אתר דצדיקייא, צדיקייא אוחרנין קיימין, כמה חדווא על חדווא על צדיקייא, וכל בני מתיבתא חדאן. לסוף תלתא יומין דאתמרן בהיכלין ידיען נפקי ואוירן נשבי ומתציירן כולהו בדיוקנייהו, מכאן ולהלאה ירתין אחסנת ירותא כדקא חזי לכל חד וחד

חיזווא דאתחזי¹¹ בגנתא דעדן, מחיזו יקרא דיוקנא דכל דיוקנין וגוון דכל גוונין, דמלכא קדישא לא אתגלי בהיכלא ולא באתר חד אלא אתפתחא רקיעא מרקמא על גבי גנתא לארבע סטרין, ואתמליא מזיוא יקרא קדישא ואתחזי תמן ואתהנן כולהו צדיקייא, מאן חמא חדווא וכסופא דההוא נועם ה'.

עד כאן¹² הוה לי רשו למחמי בההוא ספרא, עד כאן לשונו.

(יא) **כיון דעאלו לגאו וכו'.** כיון שהנשמות נכנסו לפנים, למקום שהצדיקים האחרים עומדים, כמה חדוה על חדוה, וכמה שמחה על שמחה על הצדיקים. וכל בני הישיבה שמחים. לסוף ג' ימים שנסתתרו בהיכלות ידועים, הן יוצאות, ואוירים נושבים, ומצטיירים כולן בצורתן. ומכאן ולהלאה, יורשות אחוות נחלה כראוי לכל אחד ואחד.

(יב) **חיזווא דאתחזיא בג"ע וכו'.** המראה שנראה בגן עדן ממראה כבוד הצורה של כל הצורות, והגוון של כל הגוונים, של המלך הקדוש, אינו מתגלה בהיכל, ולא במקום אחד, אלא שנפתח רקיע מרוקם על הגן לד' צדדים, ונתמלא מזיו הכבוד הקדוש, וכל הצדיקים נראים שם ומאירים. מי ראה שמחה זו, ותשוקה זו, של נועם ה' ההוא.

(יג) **עד כאן הוה וכו'.** עד כאן היתה לי רשות לראות בספר הזה.

כחצות הלילה הקב"ה נכנס לצדיקים בגן עדן

וזה לשון ספר הקדוש קב הישר (פרק כ"א): ותנן נמי כשהקדוש ברוך הוא נכנס אחר חצות לילה עם הצדיקים בגן עדן, אזי כל שערי שמים כולם נפתחין, והוא עת רצון לעסוק בתורה, וכתות של מלאכי השרת וכל בוסמי גן עדן עם הצדיקים פוצחין רנה ושירה לפני הקדוש ברוך הוא. הדא הוא דכתיב (תהלים קמ, יד): "אך צדיקים יודו לשמך, ישבו ישרים את פניך". אימתי צדיקים יודו לשמך, כשישבו ישרים את פניך, דהוא בשעה שיושבים לפניך [בעדן] בחצות לילה. ואחר כך שלש כתות של מלאכי השרת שהן ממונים על משמרות הלילה, אומרים שירה, עד שמגיע עמוד השחר. ויש חובה לישראל בשעה שעולה עמוד השחר לקום ולהתגבר בשירות ותשבחות לפני מלכו של עולם. מאי טעמא? משום דנסבין שירתא בתר מלאכי השרת, והקדוש ברוך הוא באותו זמן הוא מצוי למטה. הדא הוא דכתיב (משלי ח, יז): "ומשחרי" ימצאנני". ואמר רבי יהודה: ובלבד שלא יפסיק^{טו}, עד שיתפלל כשהחמה זורחת.

אמר רבי יוחנן אמר רב: כשהקדוש ברוך הוא יוצא מאותן העולמות דכסיף בהון, ובא להכנס עם הצדיקים בגן עדן, הוא ממתין ורואה אם שומע קול העוסק בתורה, דתנן: האי קלא ניחא קמיה מכל שירין ותשבחין דאמרי מלאכי השרת לעילא. הדא הוא דכתיב (שיר השירים ו, יא): "אל גנת אגוז ירדתי לראות וגו'", מאי "לראות"? - אותן העוסקין בתורה. אמר רבי יצחק: וכי גן עדן נקרא "גנת אגוז"? אמר

(יד) ומשחרי - אלה המתפללים לפני ה' עם עלות השחר, ימצאונני, הקדוש ברוך הוא מצוי עמהם למלא בקשתם ומשאלות לבם. (ביאור אשכנז - מאורי האש).

(טו) ובלבד שלא יפסיק משעה שמתחיל, עד שיתפלל כשהחמה זורחת. (זהר ויסוד יוסף).